

minden vasárnap megjelent. Nagyon sok érdekes kordokumentumot tartalmaz, nemcsak a szűkebb városról, de az országos eseményekről is, és azok helyi lecsapódását."

Nits János, Szatmár

Hát úgy gondolom ízelítőnek egyelőre ennyi idézet az olvasói levelekből elég is lesz.

Mindenkinek kívánom, hogy szép ünnepe legyen Március 15-én.

Nits Jánosnak külön kívánok erőt, egészséget születésnapjára is, és íme nyílt levélben közlöm, hogy az Erdélyi Örmény Gyökerek szerkesztői türelmetlenül várják az említett folyóiratról szóló írásokat Nits János tollából, vagy szemelvényeket a folyóiratból.

Hallelujás, boldog húsvéti ünnepeket kíván

Kovács Júlia Kolozsvárról

* * *

Dr. Sasvári László

A magyarörmények egy évszázada

1. rész

Sokan rendelkeznek a mai Magyarország és Erdély lakói közül örmény gyökerekkel. Megnevezésükre két /összetett/ szót is alkalmaznak:

1. **magyarörmények**, ez inkább a mai Magyarországon használatos, ide kerültek, ide települtek, s számuk kb. 15 ezerre tehető;

2. **örménymagyarok**, ők ma is őseik földjén, Erdélyben élnek, a számuk 10 ezerre becsülhető. Természetesen vannak még örmény gyökerű magyarok a Délvidéken, a Felvidéken, de eljutottak Béctől Stockholmig s még Amerikába is.

A XX. század elején a hazai „örmények” körében bizonyos pezsgés volt tapasztalható. (Előzményei visszanyúlnak a XIX. századra!) Jellemezte ezt az időt számos örmény tárgyú könyv megjelenése is. Ilyen volt Szamosújvár története három kötetben /1901/, melyet követett egy IV. is, s ez néprajzi tárgyú volt.¹ De szépirodalmi művekről is beszámolhatunk! Gondoljunk itt pl. Bányai Elemér „Örmény anekdoták” c. művére.²

Sajnos az örménység jeles alakja, Szongott Kristóf 1907-ben elhunyt. Az ő szerkesztésében jelent meg 1887-től az Armenia folyóirat, mely csak néhány számmal élte túl.³ Így Szongott nem érte meg dédelgett álmának megvalósulását: a szamosújvári Örmény Múzeum megnyitását /1909/. E múzeumban 253 örmény vonatkozású tárgyi emlék, 59 kézirat és több ezer könyv nyert elhelyezést.⁴

Ebben az időszakban elhunyt több más neves örmény személyiség is. 1910. jan. 5-én Marosvásárhelyen fejezte be életét *Petelei István* író, novellista. 1852-ben született jómódú székely-örmény családból.⁵ Az első világháborúban, az orosz harctéren esett el *Bányay Elemér* író, újságíró, Ady barátja, írói nevén: Zuboly.⁶ (Már előzőleg említettük egyik művét!) 1918-ban a művészvilág nagy alakja, *Hollósy Simon* festőművész, a nagybányai festőiskola létrehozója távozott az élők sorából.⁷

Az **örmény katolikus egyház** is ekkor még jelentősebb - bár fogyó tendenciát mutató - hívőszámmal rendelkezett. Hadd tegyünk összehasonlítást a négy erdélyi örmény plébánia lélekszámát tekintve:⁸

	1844	1913
Szamosújvár	1756 fő	1200 fő
Erzsébetváros	1282 fő	200 fő
Gyergyószentmiklós	1352 fő	600 fő
Szépvíz	515 fő	85 fő

A fogyatkozó létszám arra intett egyes jeles magyarörményeket, hogy fogjanak össze és tegyenek valamit az örmény katolikuságért. 1911-ben Kolozsvárott bizottság alakult annak érdekében, hogy egy örmény katolikus püspöki helynökség kerüljön felállításra. Tagjai: *dr. Mály István*, *dr. Duha Dávid*, *Fáraó Simon*, *Görög Joáchim*, és *Merza Gyula*. Törekvésük nem járt sikerrel, ebben bizonyosan közrejátszott az I. világháború.⁹ 1919-ben nyomtatásban megjelent az örmény szertartású mise állandó részeinek a szövege magyar nyelven.¹⁰ Az országot irányító politikából is kivették a részüket a magyarörmények. A történelmi Magyarország utolsó parlamentjét 1913-ban választották, mely 1918-ig működött, ebben 15 örmény származású főrendiházi tag és képviselő volt.¹¹

- 1 Szongott Kristóf: Szamosújvár szab. kir. város monográfiája 1700-1900, I-III. Szamosújvár 1901. /Reprint: 1997-99/.
- 2 Magyar Irodalmi Lexikon I. Bp. 1963. 97.
3. Szongott Kristóf életének rövid összefoglalását és fontosabb műveinek felsorolását lásd a következő műben, Gazdovits Miklós: Az erdélyi örmények történetéből. Kolozsvár 2000. 96-7.
4. V.ö. i. m. 64-7.
5. Magyar Irodalmi... II. Bp. 1965. 469.
6. I. m. 1. 97.
7. Gazdovits i. m. 86.
8. Bogos Mária: A szépvízi örmény közösség. Bp. 1997. 88.
9. Dr. Hovhannesian Eghia: Hazai örmények a nemzet szolgálatában. Gödöllő 1940. 48.
10. Alexa Ferenc: Örmény szentmise. Kolozsvár 1919.
11. Hovhannesian i. m. 62.

* * *

Kiállítás

Február 10-én nyílt meg *Dobribán Fatime Jó messze* c. kiállítása a Várfok Galéria XO Termében. Sokan voltunk kíváncsiak a fiatal művészre, aki nagy táblaképeivel, harsány színeivel elkápráztatta a közönséget. Egzotikus tájak, emberek a vásznon, hangulat, életérzés. Érdekes cím, de csak később tudjuk meg, mennyire igaz. Ugyanis valóban jó messze van, amit látunk. A szerény fiatal művész avat be a valóságba, hogy saját kis sárgafalú szobájából látta meg e táj szépségét, színeit, magában. S hogy milyen magávalragadóan, az ellenőrizhető még március 12-ig, ameddig a kiállítás még látható.

M

* * *

Jankovics Marcell

Zodiacus tavasz

A négy sarkalatos erény

III.

Helyreigazítással kell kezdenem. Legutóbbi írásomat azzal zártam, hogy a következő, tehát a mostani „fejezet” témája a Bátorság (Erő) lesz. Nos, tévedtem, az a mostanira következő fejezet témája lesz, a mostanié a Bölcsesség, avagy az Okosság, mivelhogy feltevésem szerint az utóbbi tekinthető leginkább tavaszi erénynek.

Bölcsességnek nevezem első helyen, mivel Platón (magyar fordítója: Jánossy István) ezt a fogalmat használja, de nevezhetném éppúgy Okosságnak is, tekintettel arra, hogy a későbbi keresztény nyelvezetben az erény nevéként a latin *Prudentia* szerepel, annak pedig a „bölcsesség” nem, az „okosság” viszont megtalálható jelentéseinek a sorában. Nem kívánok e helyt belemenni a két szó értelme közti árnyalatnyi különbségek elemzésébe, csupán azt jelezném, hogy míg a bölcsességet a régiek mágikus képességnek tekintették - ótörök származék *bölcs* szavunk eredetileg „varázslót” jelentett, vö. angol *wise*: „bölcs”, *wizard*: „varázsló” -, a magyar *okosság* - nyilván kauzalitásra utaló gyöke okán (latin *causa*: „ok”) - hűvös ésszerűséget sugall. (Ha már itt tartunk: *ok* szavunk is ótörök eredetű).

Platón - Szókratész szavai mögé bújva - a bölcsesség mibenlétét a következőképpen határozza meg: „Az állam, melynek kialakulását nyomon követtük” - írja - „szerintem valóban bölcs, hiszen jó elhatározásokra képes...”

A jó elhatározás képessége... tudomány... Éppen a legcsekélyebb népréteg és rész által - amely az állam élén áll és parancsol - és az ő tudományuk által lesz bölcsés... az állam; és ez - úgy látszik - természettől fogva a legkisebb csoport...”

A fentiekből következőleg Platón a bölcsességet kevesek örökletes tulajdonságának tartja - talán ezért említi első helyen az erények sorában, mondván: „az államban először a *bölcsesség* válik nyilvánvalóvá”, - míg a többi erény tekintetében jelentőséget tulajdonít a nevelésnek is. Ha viszont veleszületett adottságnak tekintjük, akkor azt, mint a jó elhatározások szülőjét, éppúgy tekinthetjük - legalább részben - „varázslatos” beleérző képességnek, mint a józan *mérlegelés* tudományának. Erényünk gyakorlásának célját és értelmét tekintve is érdemes a latin elnevezés „háza táján” alaposabban körülnézni. A *prudentia* főnév a *provideo* igéből származik, aminek „előbb lát”, „előre lát”, („előre) gondoskodik”, „beszerez”, „vigyáz”, „ügyel”, „óvintézkedéseket tesz” a jelentése. Megjegyzendő, hogy az „előrelátás” képességét birtokosa varázslatos bölcsességének (jóstehetségének, megérzéseinek) éppúgy köszönheti a régiek felfogása sze-